

Карагозуева Г.Ж.

МУГАЛИМДИН АДЕПТҮҮЛҮК ПРОФЕССИОНАЛДЫК САПАТЫ

Карагозуева Г.Ж.

ПРАВСТВЕННЫЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КАЧЕСТВА ПЕДАГОГА

G.Zh. Karagozueva

MORAL AND PROFESSIONAL QUALIFICATION OF A TEACHER

УДК: 371.126

Окуу процессиндеги мугалимдин профессионалдык компетенттүүлүгү жана маданияттуулугу. Азыркы учурдун системасында мугалимдин ролу. Психология жана педагогикалык көз караштан компетенттик мамилелери. Мектептин мугалимдеринин компетенттүүлүк негизинде билимин өркүндөтүү. Мектептеги окуучулардын кызыгуусун билүүгө деген эң жөнөкөй түшүнүктөрдү калыптандыруу. Коомдун адистерге карата талаптарынын деңгээли жогорулашы. Окуу процессин оптималдаштыруу.

Негизги сөздөр: профессионалдык компетенттүүлүк, мугалим, оптималдаштыруу, окуу процесси, профессионалдуулук, мектеп, окуучулар, маданият, окутуу, адис.

Сущность профессиональной компетентности и культуры педагога в образовательном процессе. Роль учителя сегодня. Прослеживается связь компетентности с психологической и педагогической точки зрения. Повышение качества знаний школьного педагога на базе профессиональной компетентности. Формирование простых понятий для изучения интереса учащихся. Высокие требования общества к современному педагогу. Оптимизация учебного процесса.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, педагог, оптимизация, образовательный процесс, профессионализм, школа, ученики, культура, обучение, профессионал.

Teacher's professional qualification and culture in educational process is considered in the article. Role of teacher in school today. There is a competency linkage from pedagogical and psychological view point. Upgrading qualification of school teachers on the basis of professional competency. Shaping basic concepts in learning pupil's interests. High community demand to the modern teacher's professionally important qualities of a personality. Optimization of educational process.

Key words: professional qualification, teacher, optimization, educational process, competency, professionalism, school, pupils, culture, education, expert.

Азыркы мезгилде Кыргызстанда маданияты жана экономикасы өнүккөн, адам ыймандары жана сылыктары камсыз болгон демократиячыл коомдун максатын ишке ашырууда дүйнөлүк практиканын алдыңкы өрнөктөрүн өздөштүрүү менен бирге биздин өзүбүздүн улуттук мурасыбызга таянуу абзел. Мына ушул чыныгы мугалимдик мураска өзгөчө көңүл буруунун өзү эле адептүүлүктүн аруу сапаттары болгон өз ата-журттун сүйгөндүктүн, сыйлагандыктын, акылдуулуктун, ыймандыктын орчундуу белгиси болот.

Азыркы убакыттын мугалими профессионалдык компетенттүү болуп тынымсыз өздүк өзгөрүүгө учурап турушу зарыл.

Мугалимдин профессионалдык педагогикалык компетенттүүлүгү – мугалимдин аныкталган баалуулуктардын, идеалдардын жана педагогикалык аң-сезимдин алып жүрүүчүсү катары анын анын педагогикалык ишмердүүлүгүнүн, педагогикалык мамиле кылуу жана мугалимдин инсандыгынын калыптангандыгын аныктоочу, жана ага керектүү билимдердин, билгичтиктердин жана көндүмдөрдүн суммасына ээ болуу

Мектептин мугалимдеринин компетенттүүлүк негизде билимин өркүндөтүү учурдагы мектепке, окуучулардын, ата-энелердин, билим берүү министрлигинин койгон талаптарынын күчөтүлүшүнө байланыштуу болууда.

Мугалимдин таанып-билүү процессинде окуучулардын реалдуу окуу мүмкүнчүлүктөрүн изилдеп - иликтөөнү уюштуруу, окутуу процессинин максаттарын жана милдеттерин оптималдуу тандап алуу, сабактын мазмунун оптималдуу тандап алуу, сабактын тибин жана структурасын оптималдуу тандап алуу, окутууну уюштуруу формаларын оптималдуу тандап алуу керек.

Оптималдаштыруу – ал конкреттүү шарттарда, кошумча убакытты сарп кылбастан мугалимдин жана окуучулардын зарыл түрдө минималдуу чымырканып эмгектенүүсү менен мүмкүн болушунча эң натыйжалуу, аң сезимдүү түрдө аткарылуучу иш – чаралардын системасы болуп эсептелет.

Окмуштуу И.Б Бекбоев ушул эле китебинде, окутууну оптималдаштыруу конкреттүү шарттарда гана ишке ашырылышы мүмкүн. Мындай шарттардын эң негизгилеринин бири – окуучулардын реалдуу окуу мүмкүнчүлүктөрү болуп эсептелет. Ошондуктан биринчи кезекте окуучулардын, бүткүл класстык коллективдин конкреттүү өзгөчөлүктөрүн иликтеп үйрөнүү зарыл, – деген .

Окуучулардын өзгөчөлүктөрүн ырааттуу окуп – үйрөнмөйүнчө окутуунун жана тарбиялоонун оптималдуу вариантын тандап алуу мүмкүн эмес деген. Ооба, мугалим класстагы окуучулардын ар биринин өзгөчөлүктөрүн окуп-үйрөнгөндө гана алгылыктуу ийгиликтерге жетишет. Окуу процессинде окуучуларга, мугалимдерге психологиялык-педагогикалык диагностика жүргүзүү менен окуучулардын жекече өзгөчөлүктөрүн окуп-үйрөнүшөт. Психологиялык-педагогикалык диагностика жүргү-

зүүдө окуучуларга анкеталар, тесттер, оюн тесттер, суроолор берилет. Ата-энелер менен дагы ушундай иштер жүргүзүлөт. Жыйынтыгында мугалимдердин иши, билим берүүнүн сапаты аныкталат.

Жаш муундарды адептүүлүккө тарбиялоонун дагы бир өзгөчөлүгү болгон демократизм сезимин калыптандырууга арналгандардын да саны өтө көп.

Инсандын адептик турмуш образынын негиздерин, жүрүш-туруш багытынын ориентирлерин издөө, өзүн-өзү өркүндөтүү багытын аныктоо да адептик изденүүлөргө байланышкан.

Адептик тарбия иши төмөндөгү мамилелерди калыптандырууга багытталган: саясат, идеология мамилеси; ата мекен, башка өлкөлөргө, элдерге болгон мамиле; эмгекке болгон мамиле; коомдук байлыкка болгон мамиле; башка адамдарга болгон мамиле; өзүнө болгон мамиле.

Адептүүлүк маданияты – рухий маданияттын негизги компоненттеринин бири. Ал ошондой эле элдик тарбиянын негизин ээлеп турган адеп-ахлактын ыймандуулуктун натыйжасын туюндурат.

Акырындык менен балдардын адептүүлүгү аң сезимдүү тартиптин бир бөлүгүнө айланып, ал акыл-эс, адептүүлүк жана эстетикалык жактан тарбияланганын көрсөтөт.

Сылыктык жана адептүүлүк жолдошунун тигил же бул кемчиликтерин жоюу, жүрүш-турушун чыңдоо аракети менен тыгыз байланышта болуусу керек. Кээ бир убакта четин чыгарып, кеңеш берип, же коллективдин алдында чыгып сүйлөп, терең орун алган жат көрүнүштөр менен чечкиндүү күрөшүү зарыл. Мугалимдин профиограммасына ден соолугу, мүнөзү, эрки, ыктыярдуулугу, предметти жакшы билүүсү, уюштургуч, окутуунун методикасын жана методдорун билүү, педагогикалык чеберчилик, окуунун жаңы тарбиялык психологиялык негизин билүү, классты түшүнүү, балага жакшы мамиле кылуу, өзүн алып жүрүү, ишин сүйүү, так, чынчыл, адилет, үлгү болуу, өз билимин өркүндөтүү, чыгармачылык менен иштөө, көбүнчө уюштуруу, башкара, пландай, прогноз түзө билүүгө көңүл бурулган. Мугалимдин адептүүлүк-профессионалдык сапаты төмөнкүдө берилген.

Мугалимдин инсандык-профессионалдык сапаты: профессионалдык билиминин мазмунун кесиптик предметтин билиминин өлчөмү, анын методикасы, педагогикасы, психологиясы түзөт.

Профессионалдык билимдин өзгөчөлүктөрү комплекстүүлүгү, жалпылуулугу, жеке инсандык таасирдүүлүгү. Профессионалдык билимдин негизинде педагогикалык аң сезим калыптанат.

Профессионалдык билим бир эле учурда бардык деңгээлде калыптанышы зарыл: методо-

логиялык, теориялык, методикалык жана технологиялык.

Педагогикалык ишке кызыгуу, милдетти жана жоопкерчиликти сезүү, этиканы (жүрүш-турушту) сактоо, өзүн алып жүрүү зарыл.

Мугалимдин компетенттүүлүгү профессионалдык компетенттүүлүктөрдүн комплексинен турат:

1. Профессионалдык маселелерди чечүүгө карата даярдык менен байланыштуу социалдык-психологиялык компетенциялар;

2. Профессионалдык-коммуникативдик;
3. Жалпы педагогикалык профессионалдык компетенция (психологиялык-педагогикалык жана методикалык);

4. Предметтик компетенция;

5. Профессионалдык өзүн көрсөтүү.

Педагогдун профессионалдык компетенттүүлүгүнүн түзүлүшүнө төмөндөгүлөр кирет: педагогикалык мотив; коммуникативдүүлүк; креативдүүлүк; эмоция жана эмпатия; педагогикалык рефлексия; баалоо компетенция.

Педагогдун профессионалдык компетенттүүлүгү эң өзөктүү бөлүгү – креативдүүлүк. Креативдүү ойлоону кадимки кабыл алынган рационалдык ойлоонудан кеңири жана жана терең кабыл алынат. Себеби, инсандардын маселени чечүүдө аныкталган туура, тез чечимдерди кабыл алуусу түзүздөн интеллекттин деңгээлине эмес, кандайдыр бир башка факторлорго көз каранды. Демек, компетенттүүлүк педагогикалык процессти жүргүзүүдө өзгөчө чечимдерди кабыл алууну шарттайт.

Педагогикалык устаттыктын маанилүү компоненти болуп балдарга терең ойлоону менен, ыклас

коюп мамиле кылуусу менен сезгич жана адилеттүүлүгү жана да талап кыла билүүсү менен мүнөздөлүүчү педагогикалык адептүүлүк эсептелет.

Адабияттар:

1. Яновская М.Г. Нравственное воспитание и эмоциональная сфера личности // Классный руководитель. 2003. - № 4 – с.24-29.
2. Григорович Л.А. Педагогика и психология. - М., 2001г.
3. Сластенин В.А. Профессионализм учителя как явление пед. культуры // Педагогическое образования и наука. - М., - 2004, - №5. - С. 4- 15.
4. 38. Бекбоев И.Б. Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери. - Б., «Педагогика века», - 2004. - С. 276- 281.
5. Попов Л.А. Этика. - М., 1998г.
6. Рожков М.И., Байбородова Л.В. Организация воспитательного процесса в школе. - М., 2001 г.
7. Средства воспитания (методический подход). // Классный руководитель. 2002. - № 3 – с.26-37.
8. Широкова И.Г. Этика. - М., 2002 г.
9. Штольц Х., Рудольф Р. Как воспитывать нравственное поведение. - М., 1986 г.

Рецензент: к.пед.н., и.о. доцента Жакышова Б.Ш.